

Rijden onder invloed in de provincie Noord-Holland, 1996-1997

Ontwikkeling van het alcoholgebruik door automobilisten in weekendnachten

R-97-63

M.P.M. Mathijssen

Leidschendam, 1998

Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid SWOV

Documentbeschrijving

Rapportnummer: R-97-63
Titel: Rijden onder invloed in de provincie Noord-Holland, 1996-1997
Ondertitel: Ontwikkeling van het alcoholgebruik door automobilisten in weekendnachten
Auteur(s): M.P.M. Mathijssen
Onderzoeksmanager: Mr. P. Wesemann
Projectnummer SWOV: 52.630
Opdrachtgever: Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Directoraat-Generaal Rijkswaterstaat, Adviesdienst Verkeer en Vervoer, Hoofdafdeling Basisgegevens

Trefwoord(en): Drunkenness, driver, night, blood alcohol content, weekend, police, woman, man, age, surveillance, enforcement (law), behaviour, Netherlands.

Projectinhoud: Dit rapport doet verslag van onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in de provincie Noord-Holland, in vrijdag- en zaterdagnachten van het najaar van 1997.

Aantal pagina's: 14 + 11 blz.
Prijs: f 17,50
Uitgave: SWOV, Leidschendam, 1998

Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid SWOV
Postbus 1090
2260 BB Leidschendam
Telefoon 070-3209323
Telefax 070-3201261

Inhoud

1.	<i>Inleiding</i>	4
2.	<i>Opzet en uitvoering van het onderzoek</i>	6
2.1.	Opzet	6
2.2.	Steekproef	6
2.3.	Uitvoering	6
2.4.	Statistische analyse	7
3.	<i>Resultaten van het onderzoek</i>	8
3.1.	Alcoholgebruik naar dag van het weekend (tabel 1)	8
3.2.	Alcoholgebruik naar dag en onderzoeksgebied (tabel 2)	9
3.3.	Alcoholgebruik naar dag en tijdstip (tabel 3)	9
3.4.	Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd (tabel 4)	9
3.5.	Herkomst van overtreders (tabel 5)	11
3.6.	Alcoholgebruik naar politieregio (tabel 6)	11
3.7.	Enquêteresultaten	11
4.	<i>Conclusies en aanbevelingen</i>	13
	<i>Bijlage 1 Enquêteformulier</i>	15
	<i>Bijlage 2 Toelichting WPM-analyse</i>	17
	<i>Bijlage 3 Tabellen 1 t/m 6</i>	19

1. Inleiding

Evenals in de jaren 1991 t/m 1996 heeft de SWOV in 1997, in nauwe samenwerking met de vijf Noord-Hollandse politieregio's, het alcoholgebruik van automobilisten in Noord-Holland geïnventariseerd. Het belangrijkste doel van het SWOV-onderzoek is het vaststellen van ontwikkelingen in het alcoholgebruik van de Noord-Hollandse automobilisten en het opsporen van perioden, gebieden en groepen bestuurders met een verhoogd alcoholgebruik en/of een verhoogd risico op een alcoholongeval. Het nauwkeurig volgen van ontwikkelingen in het alcoholgebruik in het verkeer is voor het beleid van wezenlijk belang, omdat een relatief kleine toename van het rijden onder invloed al ernstige gevolgen voor de verkeersveiligheid kan hebben. Gegevens over eventuele speciale probleemgroepen of -gebieden kunnen worden gebruikt bij het opzetten van toezicht- en voorlichtingscampagnes rond alcoholgebruik in het verkeer.

Alcoholgebruik in het verkeer heeft een sterk negatieve invloed op de ongevalskans en de ernst van het letsel. Geen enkele andere enkelvoudige factor is als ongevalsoorzaak zo belangrijk als alcoholgebruik. Bestrijding van alcohol in het verkeer is dan ook terecht een speerpunt in het verkeersveiligheidsbeleid. En er is reden om de aandacht niet te laten verslappen: na een sterke vermindering van het rijden onder invloed vanaf het midden van de jaren tachtig was er in de eerste helft van de jaren negentig weer sprake van een geleidelijke toename. In 1991 was in weekendnachten 3,9% van de Nederlandse automobilisten onder invloed, in 1992 4,0%, in 1993 4,2% en in 1994 zelfs 4,9%.

Daarna is het alcoholgebruik weer licht afgenomen: 4,7% overtreders in 1995 en 4,4% in 1996. Deze daling viel samen met een geleidelijke toename van het politietoezicht. Desalniettemin zijn er in 1996 naar schatting minimaal 235 verkeersdeelnemers overleden en circa 2.000 in het ziekenhuis opgenomen als gevolg van alcoholongevallen. De maatschappelijke kosten van de alcoholonveiligheid bedroegen in 1996 naar schatting circa twee miljard gulden.

Veranderingen in het alcoholgebruik van verkeersdeelnemers en daarmee samenhangende veranderingen in de verkeersveiligheid zijn in Nederland alleen door middel van gedragsmetingen binnen redelijke termijn te detecteren.

Ongevallengegevens lenen zich minder goed voor dit doel; zij zijn niet alleen onvolledig maar ook in hoge mate onbetrouwbaar. Enquêtegegevens zijn voor het vaststellen van alcoholgebruik door automobilisten evenmin bruikbaar, omdat mensen nu eenmaal niet erg betrouwbaar rapporteren over hun eigen gedrag, zeker niet als er min of meer een taboe op dat gedrag rust. Men is dan sterk geneigd sociaal wenselijke antwoorden te geven. Bij vroeger rij- en drinkgewoontenonderzoek werden beweerd en feitelijk gedrag gelijktijdig onderzocht; de discrepanties waren vaak zeer groot.

Sinds 1970 voert de SWOV in nauwe samenwerking met de politie bijna elk najaar een onderzoek uit naar het alcoholgebruik van de Nederlandse automobilisten, het onderzoek 'Rij- en drinkgewoonten'. Dit is een zogenaamd standaardonderzoek, dat het mogelijk maakt ontwikkelingen in het alcoholgebruik van automobilisten van jaar tot jaar op de voet te volgen. De metingen worden uitgevoerd in vrijdag- en zaterdagnachten.

Het onderzoek in Noord-Holland maakt deel uit van dat landelijke onderzoek. De opdracht voor het onderzoek is aan de SWOV verleend door de Hoofdafdeling Basisgegevens van de Adviesdienst Verkeer en Vervoer van Rijkswaterstaat.

De onderzoeksgroep (automobilisten) en de onderzoekstijdstippen (weekendnachten) zijn indertijd uitgekozen op grond van hun grote bijdrage aan de alcoholonveiligheid. Bij tweederde van de geregistreerde alcoholongevallen in Nederland is het een automobilist die alcohol heeft gebruikt. En in weekendnachten gebeuren relatief veel alcoholongevallen: de vrijdag- en zaterdagnacht, die 7% van de totale week uitmaken, nemen 28% van de geregistreerde alcoholongevallen voor hun rekening. Andere perioden van de week met een relatief grote alcoholonveiligheid zijn de donderdag- en zondagnacht, de vrijdag-, zaterdag- en zondagavond (tussen 16.00 en 22.00 uur) en de zondagochtend (tussen 4.00 en 10.00 uur): 40% van de ernstig gewonde alcoholslachtoffers in 21% van de week.

Het onderzoek heeft een unieke tijdreeks gegevens over het alcoholgebruik van Nederlandse automobilisten opgeleverd. Die gegevens zijn zowel voor landelijk als regionaal verkeersveiligheidsbeleid van belang. Behalve in schriftelijke verslagen aan de landelijke en regionale opdrachtgevers worden de resultaten ook opgenomen in BIS-V, het geautomatiseerde Beleids-InformatieSysteem over ontwikkelingen in een aantal belangrijke aandachtsgebieden voor het verkeersveiligheidsbeleid. Door de grote omvang van de steekproef zijn betrouwbare uitspraken mogelijk over ontwikkelingen in het alcoholgebruik, niet alleen op landelijk, maar ook op provinciaal niveau.

De feitelijke uitvoering van het onderzoek gebeurt door controleteams van de politie, volgens richtlijnen die de SWOV heeft opgesteld. Zonder de medewerking van de politie zou het huidige onderzoek niet mogelijk zijn. De SWOV is de politie dan ook dankbaar voor haar medewerking, en voor het enthousiasme en de zorgvuldigheid waarmee de metingen steeds opnieuw worden uitgevoerd.

Naast de metingen van het alcoholgebruik van automobilisten voert de SWOV sinds 1993 een korte enquête uit onder de contactpersonen bij de politie. Die is bedoeld om enig inzicht te krijgen in de aard en omvang van het politietoezicht en in eventuele veranderingen daarin. De vragenlijst is als *Bijlage 1* in dit verslag opgenomen.

2. Opzet en uitvoering van het onderzoek

2.1. Opzet

Het onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in Noord-Holland wordt sinds 1994 uitgevoerd door acht controleteams van de politie, zo goed mogelijk verdeeld naar urbanisatiegraad en geografisch gebied c.q. politieregio. De onderzoeksmetingen vinden plaats in vrijdag- en zaterdagnachten in het najaar. In 1997 zijn de metingen uitgevoerd in de periode van 10 oktober tot 23 november. Vier metingen zijn uitgevoerd in een nacht van vrijdag op zaterdag: in het Gooi, Amsterdam, West-Friesland en Alkmaar. De vier overige metingen zijn uitgevoerd in een nacht van zaterdag op zondag: in Purmerend, wederom Amsterdam, Haarlem en Heemstede e.o.

Elk politieteam voert in principe per avond/nacht alcoholcontroles uit op zes verschillende locaties, die in overleg met de SWOV zijn uitgekozen. Op iedere locatie wordt drie kwartier achtereenvolgens gecontroleerd, waarna het team zich verplaatst naar de volgende locatie.

Bij de controles houdt de politie willekeurige automobilisten staande, die een blaastest moeten afleggen op een draagbare elektronische ademtester. Bij het onderzoek wordt gebruik gemaakt van testers met cijfermatige uitlezing van een exact BAG-promillage (BAG = bloedalcoholgehalte; de wettelijke BAG-limiet ligt in Nederland op 0,5 promille). De testers die in 1997 zijn gebruikt, zijn van het fabrikaat Dräger, type Alcotest 7410+. Voor het gebruik van deze testers heeft het Gerechtelijk Laboratorium van het Ministerie van Justitie toestemming verleend.

Van elke geteste automobilist registreert de politie het geslacht, de leeftijd en de uitslag van de test. Van overtreders die op het politiebureau de ademanalyse voor bewijsdoeleinden moeten ondergaan, registreert de politie bovendien de herkomst (dat wil zeggen de plaats waar zij alcohol hebben gebruikt: horecagelegenheid, sportkantine, bezoek of feestje, werk of thuis).

2.2. Steekproef

In vergelijking met 1996 zijn er in 1997 geen veranderingen aangebracht in de steekproef van Noord-Hollandse onderzoeksgebieden.

2.3. Uitvoering

De acht controleteams van de politie hebben in het najaar van 1997 in Noord-Holland 2.771 willekeurige automobilisten staande gehouden en getest. Dat zijn er 131 minder dan in 1996.

Met uitzondering van de politie van Haarlem hebben alle controleteams zich in 1997 strikt gehouden aan de afgesproken controlelocaties en -tijdstippen. De Haarlemse politie heeft de controle op de laatste geplande locatie niet uitgevoerd. Om hiervoor te corrigeren zijn de overeenkomstige gegevens uit 1996 aan de steekproef van 1997 toegevoegd. Het betreft 24 records, waardoor de uiteindelijke Noord-Hollandse steekproef voor 1997 uitkomt op 2.795 records. In 1996 was achteraf geen correctie noodzakelijk.

2.4. Statistische analyse

De BAG-waarden van de automobilisten zijn ten behoeve van de analyse ingedeeld in vijf klassen:

1. < 0,2 promille (niet-drinkers);
2. 0,2-0,5 promille (lichte drinkers);
3. 0,5-0,8 promille (lichte overtreders);
4. 0,8-1,3 promille (zwaardere overtreders);
5. > 1,3 promille (zeer zware overtreders).

De indeling in een BAG-klasse gebeurt in principe op basis van de uitslag van de ademtest op straat. Bij de automobilisten die op het politiebureau een ademanalyse voor bewijsdoeleinden hebben ondergaan, is het op straat gemeten BAG zonodig gecorrigeerd. De uitslag van de ademanalyse wordt daartoe eerst ontdaan van zijn correctiefactor. Vervolgens wordt daar een waarde bij opgeteld om te corrigeren voor de afbraak van alcohol in het tijdsbestek tussen de ademtest op straat en de ademanalyse op het bureau. De gemiddelde afbraak bedraagt 0,15 promille per uur.

De verzamelde gegevens zijn geanalyseerd met behulp van het log-lineaire analyseprogramma WPM (Weighted Poisson Model). Met behulp daarvan wordt nagegaan of er in het alcoholgebruik van de bestuurders verschillen bestaan naar jaar, gebied, dag en tijdstip, geslacht en leeftijd. In *Bijlage 2* wordt een korte toelichting gegeven op deze analysemethode.

In het kader van dit onderzoek is tweezijdig getoetst op 5%-niveau: voor een significant effect moet de χ^2 -waarde groter zijn dan 3.84 bij één vrijheidsgraad; de Z-waarde moet groter zijn dan 1.96.

3. Resultaten van het onderzoek

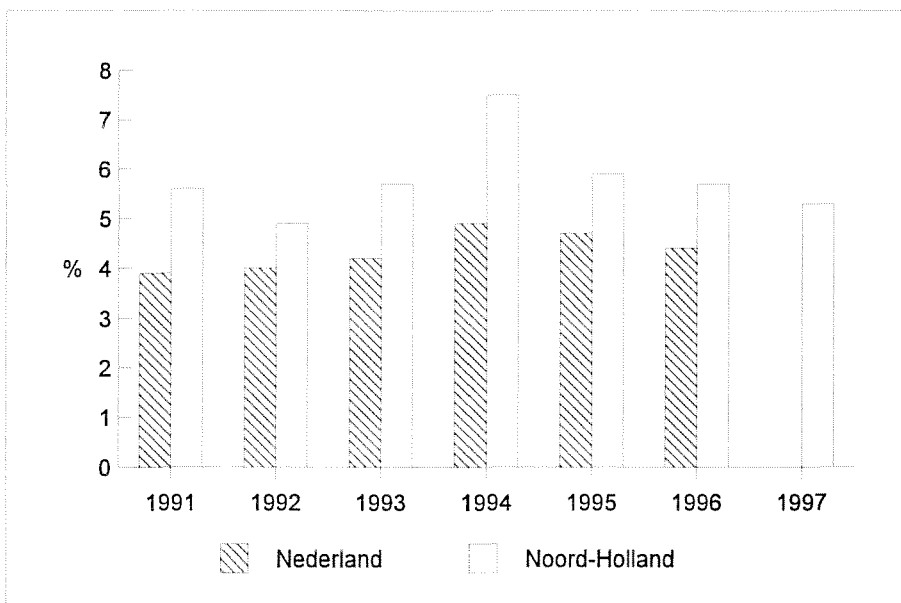
De resultaten van het onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in de provincie Noord-Holland worden in dit hoofdstuk besproken aan de hand van de *Tabellen 1 t/m 6 uit Bijlage 3*. De resultaten van 1997 worden steeds vergeleken met de Noord-Hollandse en landelijke resultaten van 1996.

3.1. Alcoholgebruik naar dag van het weekend (tabel 1)

In 1997 zijn in Noord-Holland evenveel drinkers ($BAG \geq 0,2 \text{ ‰}$) aangetroffen als in 1996, namelijk 12,3%. Maar het aandeel overtreders ($BAG \geq 0,5 \text{ ‰}$) is licht afgenomen: van 5,7% in 1996 tot 5,3% in 1997. Dit effect is weliswaar niet statistisch significant, maar sinds 1995 is het aandeel overtreders wel constant afgenomen. In 1994 overtrad nog 7,5% de wettelijke limiet van 0,5‰.

In heel Nederland bedroeg het aandeel overtreders in het najaar van 1996 4,4%. Het landelijke percentage voor 1997 is nog niet bekend, maar zal zeker lager uitvallen dan het Noord-Hollandse percentage.

In *Afbeelding 1* is de ontwikkeling van het rijden onder invloed in Noord-Holland en in heel Nederland sinds 1991 weergegeven. Er is in te zien, dat de Noord-Hollandse situatie gedurende die hele periode ongunstig afsteekt bij het landelijke beeld, maar dat het verschil na 1994 wel kleiner is geworden.

Afbeelding 1. *Ontwikkeling van het aandeel rijders onder invloed in Nederland en de provincie Noord-Holland, 1991-1997.*

Het aandeel zwaardere en zeer zware overtreders ($BAG \geq 0,8 \text{ ‰}$) is in Noord-Holland tussen 1996 en 1997 het sterkst afgenomen: van 2,4% tot 2,0%. In 1995 bedroeg hun aandeel nog 3,1% en in 1994 zelfs 3,4%. De afname tussen 1994 en 1997 is statistisch significant. Het landelijke percentage zwaardere en zeer zware overtreders bedroeg in 1996 2,1%.

Als we het rijden onder invloed in de provincie Noord-Holland per weekendnacht bezien, blijkt in 1997 uitsluitend in de vrijdagnacht het aandeel overtredders afgenomen te zijn. In de zaterdagnacht was sprake van een lichte stijging, met name in Purmerend en Amsterdam.

Wat Amsterdam betreft lijkt dit overigens vooral een gevolg te zijn van het feit dat ten opzichte van 1996 de controlelocaties van de vrijdag en zaterdag zijn omgewisseld. Deze omwisseling heeft op vrijdag in Amsterdam tot een extra sterke vermindering van het aandeel overtredders geleid. Desondanks was ook in 1997 het aandeel overtredders in de vrijdagnacht nog steeds groter dan in de zaterdagnacht: 5,8% tegen 4,8%. Overigens is geen van de genoemde effecten statistisch significant.

In heel Nederland zijn de afgelopen jaren eveneens meer overtredders in de vrijdagnacht aangetroffen dan in de zaterdagnacht.

3.2. Alcoholgebruik naar dag en onderzoeksgebied (tabel 2)

Het laagste percentage overtredders is in 1997, ondanks een lichte stijging ten opzichte van 1996, aangetroffen in Purmerend (3,5%). Het hoogste percentage is aangetroffen in het Gooi (7,1%), waar dat in 1996 nog in West-Friesland (8,1%) was. De verschillen tussen de overige onderzoeksgebieden waren in 1997 kleiner dan in 1996.

Sinds 1995 is vooral het rijden onder invloed in Amsterdam gestaag afgenomen: 7,6% overtredders in 1994; 6,7% in 1995; 5,7% in 1996; en 5,2% in 1997 (zie ook § 3.6). In de overige onderzoeksgebieden was sprake van een minder constante en over de hele periode ook wat minder sterke afname van het rijden onder invloed.

3.3. Alcoholgebruik naar dag en tijdstip (tabel 3)

Naarmate het later in de nacht wordt, neemt het aandeel overtredders toe. In de vrijdagnacht is die toename sterker dan in de zaterdagnacht. Dit verschijnsel heeft zich de afgelopen jaren zowel in Noord-Holland als in de rest van Nederland voorgedaan.

Hoewel het verkeersaanbod sterk afneemt naarmate het later wordt, waren er in 1997 in Noord-Holland na middernacht in absolute zin bijna anderhalf maal zoveel rijders onder invloed op de weg als voor middernacht.

3.4. Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd (tabel 4)

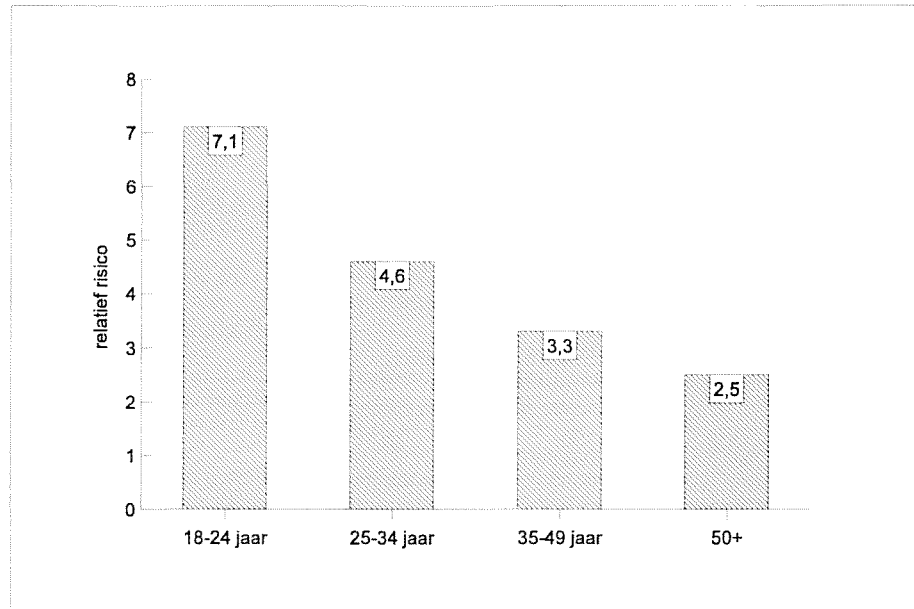
De afname van het rijden onder invloed in Noord-Holland heeft zich in 1997 uitsluitend gemanifesteerd onder mannelijke bestuurders: van 6,5% overtredders in 1996 tot 5,9% in 1997. Vrouwelijke bestuurders waren in 1997 juist iets vaker in overtreding: 3,3% in 1996 tegen 3,7% in 1997. Deze verschuivingen zijn overigens niet statistisch significant.

In heel Nederland was het verschil in 1996 groter dan in Noord-Holland: 5,4% mannelijke overtredders en 1,8% vrouwelijke.

Bij de Noord-Hollandse mannen zijn in 1997, evenals in voorgaande jaren, de minste overtredders aangetroffen in de leeftijdsgroep onder de 25 jaar (4,1%) en de meeste in de leeftijdsgroep van 35 t/m 49 jaar (8,3%). Het verschil tussen deze beide categorieën bestuurders is statistisch significant en komt globaal overeen met het beeld dat de afgelopen jaren zowel in Noord-Holland als in heel Nederland is aangetroffen. Maar in Noord-Holland scoren jonge mannelijke bestuurders hoger dan in heel

Nederland: in 1996 was in Noord-Holland 5,1% in overtreding, tegen 3,1% in heel Nederland.

Het relatief grote aandeel jonge mannelijke overtredders in Noord-Holland is zorgwekkend vanwege het sterk verhoogde ongevalsrisico van jonge bestuurders na alcoholgebruik. In Afbeelding 2 is die risicoverhoging grafisch weergegeven.

Afbeelding 2. *Toename van het ongevalsrisico van automobilisten bij een BAG > 0,5‰, per leeftijdsklasse (berekend op basis van ongevalsgegevens over 1996; risico bij BAG < 0,5‰ = 1).*

Daar komt nog bij, dat jonge bestuurders ook in nuchtere toestand al een veel grotere kans op een ongeval hebben dan oudere bestuurders. Deze combinatie van factoren leidde in 1996 tot een schrikbarend hoog aantal mannen tussen de 18 en 24 jaar die in Nederland slachtoffer werden van een alcoholongeval. Van alle overleden en in het ziekenhuis opgenomen slachtoffers van alcoholongevallen behoorde 24% tot deze categorie, die slechts 5% van de Nederlandse bevolking uitmaakt. Hun aandeel in de slachtoffers van verkeersongevallen waarbij geen alcoholgebruik in het spel was, bedroeg in 1996 12,5%.

Onder de vrouwelijke bestuurders zijn in 1997 in Noord-Holland eveneens de minste overtredders aangetroffen in de leeftijdsgroep onder de 25 jaar (1,6%) en de meeste in de leeftijdsgroep van 35 t/m 49 jaar (5,7%). In 1996 is een soortgelijk beeld aangetroffen, zowel in Noord-Holland als in heel Nederland.

In 1997 was 73% van alle gecontroleerde bestuurders in Noord-Holland van het mannelijk geslacht, tegen 76% in 1996. In heel Nederland bedroeg het aandeel mannelijke bestuurders in 1996 eveneens 73%.

3.5. Herkomst van overtredders (tabel 5)

De herkomst van overtredders wordt geregistreerd vanaf een BAG van 0,7 promille. Dat is de ondergrens waarbij een automobilist wordt overgebracht naar het bureau om de ademanalyse voor bewijsdoeleinden te ondergaan. De herkomstverdeling van de 44 bestuurders die in 1997 een BAG $\geq$ 0,7 promille hadden, is als volgt:

- horecagelegenheid (bar, café, restaurant, disco)	57%
- bezoek/feestje	22%
- werk/thuis	12%
- sportkantine	3%
- overig/onbekend	6%

Ten opzichte van 1996 zijn er in Noord-Holland geen veranderingen van betekenis in de herkomstverdeling opgetreden. Ook in de rest van Nederland blijkt steeds ruim de helft van alle overtredders uit een horecagelegenheid te komen.

3.6. Alcoholgebruik naar politieregio (tabel 6)

In 1997 is het grootste aandeel overtredders (7,1%) aangetroffen in de politieregio Gooi en Vechtstreek, die ook in 1994 en 1995 het slechtst scoorde (in 1996 scoorde Noord-Holland-Noord met 6,9% overtredders het slechtst). In Gooi en Vechtstreek is in 1997 ook het grootste aandeel zeer zware overtredders (BAG $\geq$ 1,3‰) aangetroffen, namelijk 1,4%.

In de politieregio's Gooi en Vechtstreek en Noord-Holland-Noord (5,7% overtredders in 1997) was het niveau van politietoezicht aanmerkelijk lager dan in de drie andere regio's; zie ook § 3.7.

Het kleinste aandeel overtredders is in 1997, evenals in voorgaande jaren, aangetroffen in Zaanstreek-Waterland (3,5% in 1997).

In de regio Amsterdam-Amstelland is het rijden onder invloed de afgelopen jaren het sterkst afgenomen: van 7,5% in 1994 tot 5,2% in 1997. Het aandeel zeer zware overtredders is er in die periode afgenomen van 1,5% tot 0,7%.

3.7. Enquêteresultaten

Ook in 1997 heeft de SWOV weer een korte telefonische enquête uitgevoerd onder de politiecoördinatoren van het SWOV-onderzoek. De enquête is bedoeld om een globale indruk te krijgen van het toezicht-niveau en van de aard van het toezicht. De enquêteresultaten per provincie zijn slechts beperkt bruikbaar vanwege de geringe steekproefomvang (in Noord-Holland zeven onderzoeksgebieden). Er zal dan ook pas uitvoeriger over worden gerapporteerd in het landelijke verslag dat na afloop van alle provinciale metingen wordt opgesteld.

De volgende globale resultaten van de Noord-Hollandse enquête zijn echter wel het vermelden waard:

- Volgens de contactpersonen van de politie is het toezicht in vijf van de zeven onderzoeksgebieden in 1997 toegenomen en in twee (Amsterdam en het Gooi) gelijk gebleven.
- Desondanks zijn in Amsterdam verreweg de meeste geplande, aselechte alcoholcontroles uitgevoerd (gemiddeld vijfmaal per week). In Haarlem, Heemstede/Bennebroek en Purmerend is dat ongeveer eens in de drie

weken gebeurd, in de overige onderzoeksgebieden ongeveer eens in de zes à acht weken.

- Aselecte alcoholcontrole door surveillance-teams vond in West-Friesland en Haarlem nog vrij incidenteel plaats, in de overige onderzoeksgebieden bijna dagelijks.
- Alleen in Amsterdam en Haarlem was sprake van systematische alcoholcontrole onder betrokkenen bij ongevallen. In de andere vijf onderzoeksgebieden werden bestuurders voornamelijk gecontroleerd bij voorafgaande verdenking van alcoholgebruik.

Al met al is het niveau van politietoezicht in de provincie Noord-Holland tussen 1996 en 1997 weer verder toegenomen.

4. Conclusies en aanbevelingen

De resultaten van het SWOV-onderzoek laten sinds 1995 een gestage vermindering van het rijden onder invloed zien, waarbij met name het aandeel zwaardere en zeer zware overtreeders afneemt. Behalve het toegenomen politietoezicht heeft ook de op 1 juni 1996 van kracht geworden administratieve vorderingsprocedure ex art. 130 WWV daarbij wellicht een rol gespeeld. Op grond van die procedure kunnen zware overtreeders en recidivisten worden onderworpen aan een medisch onderzoek naar hun rijgeschiktheid, meestal leidend tot ongeldigverklaring van hun rijbewijs. Kwantitatieve gegevens om deze veronderstelling te toetsen zijn nog niet voorhanden. Maar het is denkbaar dat deze maatregel niet alleen een grote speciaal-preventieve werking heeft (dat wil zeggen: betrachte zware drinkers effectief uit het gemotoriseerde verkeer kan weren), maar ook nog een zekere generaal-preventieve werking (op potentiële rijders onder invloed die via de media of via kennissen van deze maatregel horen). Een en ander neemt niet weg, dat het niveau van rijden onder invloed in Noord-Holland ook in 1997 waarschijnlijk nog steeds boven het landelijke gemiddelde ligt.

Het niveau van politietoezicht is de afgelopen jaren in Noord-Holland toegenomen. Desalniettemin zijn in de politieregio's Noord-Holland-Noord en Gooi en Vechtstreek betrekkelijk weinig geplande aselecte alcoholcontroles uitgevoerd. Juist van zulke controles is de grootste preventieve werking te verwachten, zoals binnen- en buitenlandse onderzoeken hebben aangetoond. Het frequent organiseren van dergelijke controles op het niveau van de basiseenheden is echter vaak moeilijk vanwege de beperkte capaciteit die ervoor beschikbaar is. Samenwerking tussen basiseenheden, en zonodig tussen districten, zou het mogelijk maken vaker controleteams met een optimale omvang (van ca. tien personen) samen te stellen. Uit een oogpunt van efficiency verdient het aanbeveling het zwaartepunt van het toezicht te leggen bij die dagen en tijdstippen van de week waarop het meest onder invloed wordt gereden en ook de meeste alcoholongevallen gebeuren. Behalve de vrijdag- en zaterdagavond (tussen 22.00 en 4.00 uur) waren dat in 1996 in mindere mate ook de donderdag- en zaterdagavond, de vrijdag-, zaterdag- en zondagavond (tussen 16.00 en 22.00 uur) en de zondagochtend (tussen 4.00 en 10.00 uur). Ongelukkigerwijs is momenteel op de meeste van die tijdstippen de beschikbare politiecapaciteit betrekkelijk gering, terwijl de nieuwe arbeidstijdenwet dat probleem alleen nog maar groter gemaakt lijkt te hebben.

Vanzelfsprekend moeten ook voorlichting en publiciteit over de gevaren van rijden onder invloed en over het politietoezicht daarop een integraal onderdeel uitmaken van eventuele maatregelen en acties. De provinciebrede alcoholcontroles die in 1997 in Noord-Holland zijn uitgevoerd, hebben op dit punt ongetwijfeld een belangrijke rol gespeeld. Maar op wat langere termijn er kan aan dergelijke zeer grootschalige controles het gevaar kleven, dat ze voor potentiële rijders onder invloed voorspelbaar gaan worden. Het is daarom van belang, dat de intervallen tussen de controles variëren, en dat tijdens die intervallen geplande controles plaatsvinden op het niveau van de afzonderlijke politieregio's en -districten.

Met name jongeren vanaf een jaar of vijftien vormen een belangrijke doelgroep voor educatie en voorlichting. De verantwoordelijkheid daarvoor ligt overigens niet alleen bij de overheid. Ook de producenten van alcoholhoudende dranken en horeca-ondernemers zouden op dit gebied een actievere rol kunnen en moeten spelen. Meer dan de helft van alle rijders onder invloed in weekendnachten komt immers uit een horecagelegenheid. We kunnen daarbij een voorbeeld nemen aan België, waar de horeca een belangrijke rol speelt in de zogenaamde Bob-campagnes. Deze campagnes, waarbij kleine beloningen worden uitgereikt, waren in eerste instantie gericht op het vooraf aanwijzen van een alcoholvrije bestuurder onder groepjes uitgaande mensen. Recent zijn de campagnes uitgebreid tot alle horecabezoekers die nog moeten rijden. De horecaondernemer heeft in de Bob-campagnes een stimulerende en tot op zekere hoogte ook controlerende rol.

Verder lijken voor jonge bestuurders nieuwe wettelijke maatregelen geïndiceerd vanwege hun sterk verhoogde ongevalsrisico na het gebruik van alcohol. Uit verschillende buitenlandse onderzoeken blijkt, dat hun ongevalsrisico al merkbaar toeneemt vanaf BAG-waarden van 0,2‰. Met andere woorden: de huidige wettelijke limiet van 0,5‰ is voor jonge bestuurders niet adequaat.

Vanwege het grote aandeel van vooral jonge mannen in de slachtoffers van alcoholongevallen verdient het aanbeveling voor jonge bestuurders een totaal verbod op alcoholgebruik in de wet op te nemen. De grens bij de ademanalyse voor bewijsdoeleinden moet dan om technische redenen waarschijnlijk op 0,2‰ worden gesteld en de selectiegrens bij ademtesten op straat op 0,5‰ (de huidige selectiegrens is 0,7‰).

De Europese Raad voor Transportveiligheid (ETSC) heeft in februari 1997 een Strategisch Verkeersveiligheidsplan voor de Europese Unie gepubliceerd, waarin voor beginnende bestuurders eveneens een wettelijke limiet van 0,2‰ wordt aanbevolen.

Onderzoeksgebied:

Inwonertal:

Contactpersoon:

A. *Kunt u globaal aangeven, hoe het politietoezicht op alcoholgebruik in het verkeer zich in 1997 heeft ontwikkeld (ten opzichte van 1996):*

☐ toegenomen met	☐ minder dan 50%
	☐ 50-100%
	☐ meer dan 100%
☐ afgenomen met	☐ minder dan 50%
	☐ 50-100%
	☐ gelijk gebleven

B. *Zijn in 1997 in uw toezichtgebied de volgende soorten alcoholcontrole uitgevoerd:*

1. geplande **aselecte** controles met grotere teams:

- ja, namelijk ..... (aantal)
- nee

2. **aselecte** controles tijdens de surveillance:

- ja, (bijna) dagelijks
- ja, incidenteel
- nee

3. alcoholcontrole **bij ongevallen**:

- ja, systematisch
- ja, incidenteel (alleen bij verdenking)
- nee

WPM-analyse biedt de mogelijkheid niet alleen de samenhang tussen twee variabelen (bijvoorbeeld 'jaar * BAG') te toetsen, maar ook die tussen drie of vier variabelen (bijvoorbeeld 'jaar * geslacht * leeftijd * BAG').

Elke variabele is opgedeeld in een beperkt aantal klassen. Ten behoeve van de analyse worden de klassen steeds in twee groepen onderverdeeld (gedichotomiseerd). Per variabele is het aantal opdelingen gelijk aan het aantal klassen minus 1. De klasse(n) met een positief teken wordt/worden steeds vergeleken met de klasse(n) met een negatief teken. Klassen met de waarde 0 worden niet meer in de analyse betrokken.

Bij een variabele als 'geslacht' (twee klassen) is er slechts één vergelijking mogelijk, namelijk tussen mannen en vrouwen. De 'designmatrix' voor de analyse is dan: 1 -1.

De variabele 'leeftijd' is in vier klassen ingedeeld. De designmatrix bevat drie vergelijkingen. Welke dat zijn, hangt af van de vooraf - al dan niet expliciet - geformuleerde hypothesen. In dit geval is op grond van bevindingen in de rest van Nederland gekozen voor de volgende 'design-matrix':

1	-1	-1	1	(jongeren en ouderen versus de middengroepen)
1	0	0	1	(jongeren versus ouderen)
0	1	-1	0	(de groep van 25-35 jaar versus de groep van 35-50 jaar)

Of er significante verschillen in de BAG-verdeling naar geslacht enzovoort bestaan, blijkt uit de chi-kwadraatwaarde die uit de analyse volgt, in combinatie met het bijbehorende aantal vrijheidsgraden (df). De bijdrage van de verschillende klassen aan een eventueel significant effect blijkt uit de standaardscore (= Z-waarde) per deelanalyse.

Het is mogelijk, dat uit een analyse volgt dat er in het geheel genomen geen significante verschillen zijn in de BAG-verdeling naar een bepaald kenmerk (bijvoorbeeld geslacht), maar dat er wel sprake is van een significant speciaal effect (bijvoorbeeld: onder de mannen komen verhoudingsgewijs meer zware overtreeders voor dan onder de vrouwen).

In het kader van het onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in de provincie Noord-Holland is tweezijdig getoetst op 5%-niveau: voor een significant effect moet de χ^2 -waarde groter zijn dan 3.84 bij één vrijheidsgraad; de Z-waarde moet groter zijn dan 1.96.

Bijlage 3

Tabellen 1 t/m 6

- 1a. *Alcoholgebruik naar weekenddag in 1996*
- 1b. *Alcoholgebruik naar weekenddag in 1997*

- 2a. *Alcoholgebruik naar dag en gebied in 1996*
- 2b. *Alcoholgebruik naar dag en gebied in 1997*

- 3a. *Alcoholgebruik naar dag en tijdstip in 1996*
- 3b. *Alcoholgebruik naar dag en tijdstip in 1997*

- 4a. *Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd in 1996*
- 4b. *Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd in 1997*

- 5a. *Herkomst van overtreders naar BAG-klasse in 1996*
- 5b. *Herkomst van overtreders naar BAG-klasse in 1997*

- 6a. *Alcoholgebruik naar politieregio in 1996*
- 6b. *Alcoholgebruik naar politieregio in 1997*

Dag	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
Vrijdag	1.582	6,4%	4,0%	2,1%	0,7%	6,8%
Zaterdag	1.320	6,7%	2,5%	1,2%	0,7%	4,4%
Totaal	2.902	6,5%	3,3%	1,7%	0,7%	5,7%

Tabel 1a. *Alcoholgebruik naar weekenddag, 1996.*

Dag en gebied	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
<i>Vrijdag</i>						
Alkmaar	501	4,8%	4,0%	1,6%	0,6%	6,2%
West-Friesland	308	7,5%	4,2%	2,6%	1,3%	8,1%
Amsterdam	329	7,0%	3,3%	3,0%	0,6%	7,0%
Het Gooi	444	7,0%	4,5%	1,6%	0,5%	6,5%
Totaal	1.582	6,4%	4,0%	2,1%	0,7%	6,8%
<i>Zaterdag</i>						
Haarlem	239	6,5%	5,1%	1,1%	0,7%	6,9%
Purmerend	339	6,8%	1,2%	0,3%	0,6%	2,1%
Heemstede e.o.	329	5,2%	1,8%	2,1%	0,6%	4,6%
Amsterdam	376	8,2%	2,4%	1,3%	0,8%	4,5%
Totaal	1.320	6,7%	2,5%	1,2%	0,7%	4,4%

Tabel 2a. *Alcoholgebruik naar dag en gebied, 1996.*

Dag	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
Vrijdag	1.327	7,2%	3,6%	1,2%	1,0%	5,8%
Zaterdag	1.468	6,7%	3,0%	1,6%	0,3%	4,8%
Totaal	2.795	7,0%	3,3%	1,4%	0,6%	5,3%

Tabel 1b. Alcoholgebruik naar weekenddag, 1997.

Dag en gebied	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
<i>Vrijdag</i>						
Alkmaar	416	6,5%	3,8%	1,0%	0,5%	5,3%
West-Friesland	377	5,8%	4,0%	0,8%	1,3%	6,1%
Amsterdam	239	8,8%	2,1%	1,7%	0,8%	4,6%
Het Gooi	295	8,8%	4,1%	1,7%	1,4%	7,1%
Totaal	1.327	7,2%	3,6%	1,2%	1,0%	5,8%
<i>Zaterdag</i>						
Haarlem	289	10,0%	2,8%	2,8%	0,7%	6,2%
Purmerend	423	5,4%	2,8%	0,7%	--	3,5%
Heemstede e.o.	402	6,5%	2,7%	1,7%	--	4,5%
Amsterdam	354	5,9%	3,7%	1,4%	0,6%	5,6%
Totaal	1.468	6,7%	3,0%	1,6%	0,3%	4,8%

Tabel 2b. Alcoholgebruik naar dag en gebied, 1997.

Dag en tijdstip	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥1,3	≥0,5
<i>Vrijdag</i>						
22-24 uur	805	4,7%	2,0%	0,6%	0,2%	2,9%
00-02 uur	496	8,1%	5,4%	2,6%	1,2%	9,3%
02-04 uur	281	8,2%	7,5%	5,3%	1,1%	13,9%
Totaal	1.582	6,4%	4,0%	2,1%	0,7%	6,8%
<i>Zaterdag</i>						
22-24 uur	545	5,1%	2,2%	0,6%	0,2%	2,9%
00-02 uur	503	7,0%	2,0%	0,8%	1,0%	3,8%
02-04 uur	272	9,6%	4,0%	3,3%	1,1%	8,5%
Totaal	1.320	6,7%	2,5%	1,2%	0,7%	4,4%

Tabel 3a. Alcoholgebruik naar dag en tijdstip, 1996.

Geslacht en leeftijd	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥1,3	≥0,5
<i>Mannen</i>						
18-24 jr	394	3,6%	3,0%	1,8%	0,3%	5,1%
25-34 jr	730	6,4%	4,0%	1,9%	1,0%	6,8%
35-49 jr	656	9,0%	3,8%	2,4%	1,1%	7,3%
50 jr e.o.	416	7,7%	3,8%	1,2%	1,0%	6,0%
Totaal	2.196	6,9%	3,7%	1,9%	0,9%	6,5%
<i>Vrouwen</i>						
18-24 jr	121	2,5%	1,7%	--	--	1,7%
25-34 jr	258	4,7%	1,6%	1,2%	--	2,7%
35-49 jr	224	6,7%	2,2%	1,8%	0,4%	4,5%
50 jr e.o.	103	7,8%	3,9%	--	--	3,9%
Totaal	706	5,4%	2,1%	1,0%	0,1%	3,3%

Tabel 4a. Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd, 1996.

Dag en tijdstip	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
<i>Vrijdag</i>						
22-24 uur	622	5,5%	2,1%	0,5%	0,2%	2,7%
00-02 uur	469	7,7%	4,3%	2,1%	1,5%	7,9%
02-04 uur	236	11,0%	6,4%	1,3%	2,1%	9,7%
Totaal	1.327	7,2%	3,6%	1,2%	1,0%	5,8%
<i>Zaterdag</i>						
22-24 uur	602	5,6%	2,5%	1,2%	--	3,7%
00-02 uur	561	6,6%	2,1%	1,2%	0,2%	3,6%
02-04 uur	305	9,2%	5,6%	3,0%	1,0%	9,5%
Totaal	1.468	6,7%	3,0%	1,6%	0,3%	4,8%

Tabel 3b. Alcoholgebruik naar dag en tijdstip, 1997

Geslacht en leeftijd	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
<i>Mannen</i>						
18-24 jr	362	4,7%	2,8%	0,8%	0,6%	4,1%
25-34 jr	645	7,4%	3,6%	1,4%	0,9%	5,9%
35-49 jr	624	9,1%	4,5%	2,7%	1,1%	8,3%
50 jr e.o.	398	10,1%	3,3%	0,3%	0,3%	3,8%
Totaal	2.029	8,0%	3,6%	1,5%	0,8%	5,9%
<i>Vrouwen</i>						
18-24 jr	124	2,4%	1,6%	--	--	1,6%
25-34 jr	276	4,0%	2,2%	0,4%	--	2,5%
35-49 jr	246	5,7%	3,7%	1,6%	0,4%	5,7%
50 jr e.o.	120	4,2%	0,8%	3,3%	--	4,2%
Totaal	766	4,3%	2,3%	1,2%	0,1%	3,7%

Tabel 4b. Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd, 1997.

BAG-%	N	Herkomst				
		Horeca	Sportkantine	Bezoek/ feestje	Werk/thuis	Anders/ onbekend
0,7-0,8	31	58%	--	16%	10%	16%
0,8-1,3	48	63%	6%	21%	8%	2%
≥ 1,3	20	70%	15%	5%	5%	5%
Totaal	99	63%	6%	16%	8%	7%

Tabel 5a. *Herkomst van overtreders naar BAG-klasse, 1996.*

Politieregio	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
N.-Holland-Noord	809	5,8%	4,1%	2,0%	0,9%	6,9%
Zaanstreek-Waterland	339	6,8%	1,2%	0,3%	0,6%	2,1%
Kennemerland	605	5,8%	3,3%	1,7%	0,7%	5,6%
Amsterdam-Amstelland	705	7,7%	2,8%	2,1%	0,7%	5,7%
Gooi en Vechtstreek	444	7,0%	4,5%	1,6%	0,5%	6,5%
Totaal	2.902	6,5%	3,3%	1,7%	0,7%	5,7%

Tabel 6a. *Alcoholgebruik naar politieregio, 1996.*

BAG-%o	N	Herkomst				
		Horeca	Sportkantine	Bezoek/ feestje	Werk/thuis	Anders/ onbekend
0,7-0,8	21	71%	5%	19%	5%	--
0,8-1,3	39	41%	3%	26%	21%	10%
≥ 1,3	17	76%	--	18%	--	6%
Totaal	77	57%	3%	22%	12%	6%

Tabel 5b. *Herkomst van overtreders naar BAG-klasse, 1997.*

Politieregio	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%o)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
N.-Holland-Noord	793	6,2%	3,9%	0,9%	0,9%	5,7%
Zaanstreek-Waterland	423	5,4%	2,8%	0,7%	--	3,5%
Kennemerland	691	8,0%	2,7%	2,2%	0,3%	5,2%
Amsterdam-Amstelland	593	7,1%	3,0%	1,5%	0,7%	5,2%
Gooi en Vechtstreek	295	8,8%	4,1%	1,7%	1,4%	7,1%
Totaal	2.795	7,0%	3,3%	1,4%	0,6%	5,3%

Tabel 6b. *Alcoholgebruik naar politieregio, 1997.*

